

יומא עז

משה שווערד

1. מהרש"א חידושי אגדות מסכת יומא דף עז עמוד א

מיכאל סרחה אומתך כו'. שהוא שר של ישראל כדכתיב בדניאל מיכאל שרכם וגו'. וא"ל די לטובים שבהם שהם יהיו ניצולים וא"ל אני שורף ולטובים כו' הטעם שהיה להם למחות כדאיתא בפ' במה בהמה:

2. ספר בניהו בן יהודע על יומא דף עז/א

מיכאל סרחה אומתך. הא דייחס אותם למיכאל כי הוא שר ישראל בזמן שאין עושין רצונו של מקום ולכן אמר לו גבריאל לדניאל ואין אחד מתחזק עמי על אלה כי אם מיכאל שרכם [דניאל י' כ"א] ובאמת אין לישראל שר למעלה ורק בעת שאין עושין רש"מ נקרא מיכאל שר ישראל על דרך שאמרו רבותינו ז"ל כשאין עושין רש"מ אומר הקב"ה לאברהם בניך חטאו שאינו מייחסם אליו ולכן אמר לו סרחה אומתך דמייחס אותם אליו מפני שאין עושין רש"מ וכשעושין רש"מ נקראים עם ה'. ועדיין צ"ל להבין למה קראו בשמו עתה, שאמר לו מיכאל סרחה אומתך. ונראה לי בס"ד דאמרו רבותינו ז"ל כשאין עושין רש"מ נעשה מך ורש ופירשו המקובלים ז"ל שיסתלקו אותיות אל"י מן מיכאל ואותיות אל"י מן ישראל וישאר כאן מך וכאן רש. ובזה פרשו ז"ל פסוק [תהלים כ"ב ב'] אלי אלי למה עזבתני. ובזה פרשתי בס"ד בסה"ק אדרת אליהו בהפטרות מסעי, אם תשוב ישראל אלי תשוב, ועיין שם.

3. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף עז עמוד א

הריני שורף אותם ואת הטובים שבהם. לפי שלא מוחו כדאמרינן בפרק במה אישה שנענשו על שהיה בידם למחות.

4. רש"י מסכת יומא דף עז עמוד א

לבוש הבדים - הוא גבריאל בספר דניאל.

5. מהרש"א חידושי אגדות מסכת יומא דף עז עמוד א

ועיילו לדוביאל שרא דפרסאי כו'. נקרא דוביאל ע"פ מ"ש במס' ע"ז פ"ק ובפ' עשרה יוחסין שהפרסיים דומין לדוב שהם מסורבלים כדוב כו'. ואמר ואוקמיה בחריקיה כו' עומד לנגדי כ"א יום וגו'. לנגדי כמו במקומי או מנגד וענין כ"א יום יש לכוין כי הצרה שעל שונאי ישראל הם במספר כ"א יום כמ"ש מקל שקד אני רואה וגו' שגידולו כ"א יום כשיעור הימים שבין י"ז בתמוז לט"ב.

6. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף עז עמוד א

ומחיהו ס' פולסין דנורא. וכתב המהרש"א בחידושי אגדות לב"מ [פ"ה ב] דה"ט דהוה ס', דכשם שמלקות של מטה ל"ט שהוא ג' פעמים י"ג, שהם שנות בר עונשין של ב"ד שלמטה, כן מלקות דלמעלה ס' שהוא ג' פעמים כ' שנות בר עונשין של ב"ד שלמעלה.

7. ספר מסילת ישרים - פרק יט

ואמנם עוד עקר שני יש בכונת החסידות, והוא, טובת הדור. שהנה ראוי לכל חסיד שיתכוון במעשיו לטובת דורו כלו, לזכות אותם ולהגן עליהם. והוא ענין הכתוב (ישעיה ג'), "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו", שכל הדור אוכל מפרותיו. וכן אמרו רבותינו ז"ל (בבא בתרא טו), "היש בה עץ" (במדבר יג) - "אם יש מי שמגן על דורו כעץ". ונראה שזהו רצונו של מקום שיהיו חסידי ישראל מזכים ומכפרים על כל שאר המדרגות שבהם, והוא מה שאמרו ז"ל בלולב ומיניו (ויקרא רבה), "יבואו אלה ויכפרו על אלה", שאין הקדוש ברוך הוא חפץ באבדן הרשעים, אלא מצוה מטלת על החסידים להשתדל לזכותם לכפר עליהם, וזה צריך שיעשה בכונת עבודתו וגם בתפלתו בפעל, דהינו, שיתפלל על דורו לכפר על מי שצריך כפרה ולהשיב בתשובה מי שצריך לה וללמד סגוריא על הדור כלו. וכבר אמרו ז"ל על פסוק (דניאל י), "ואני באתי בדברידך" - שלא חזר גבריאל ונכנס לפניו מן הפרגוד אלא כשלמד סגוריא על ישראל. וגדעון נאמר לו (שופטים ו), "לך בכחך זה", לפי שלמד סגוריא על עמו (ילקוט). כי אין הקדוש ברוך הוא אוהב אלא למי שאוהב את ישראל, וכל מה שאדם

מגדיל אהבתו לישראל, גם הקדוש ברוך הוא מגדיל עליו, ואלה הם הרועים האמתיים של ישראל שהקדוש ברוך הוא חפץ בהם הרבה. שמוסרים עצמם על צאנו ודורשים ומשתדלים על שלומם וטובתם בכל הדרכים. ועומדים תמיד בפרץ להתפלל עליהם לבטל הגזרות הקשות, ולפתח עליהם שערי הברכה. הא למה זה דומה? לאב שאינו אוהב שום אדם יותר ממי שהוא רואה שאוהב את בניו אהבה נאמנת, והוא דבר שהטבע יעיד עליו. והוא ענין כהן גדול שאמרו עליו (מכות יא), "שהיה להם לבקש רחמים על דורם ולא בקשו", וכן אמרו (שם), "ההוא גברא דאכליה אריא ברחוק תלתא פרסי דרבי יהושע בן לוי, ולא אשתעי אליהו בהדה תלתא יומי". הרי לך החובה המטלת על החסידים לבקש ולהשתדל על בני דורם:

8. תוספת יום הכיפורים מסכת יומא דף עז עמוד א

כתבו לי רבנן בכרגא כו' כבר ידוע דת"ח בזה"ב היו פטורים ממסים אך בענין כרגא נחלקו הפוסקים כמ"ש ב"ש סימן רמ"ג וח"מ סימן קס"ג וק"ל למ"ד פטור מסוגיא דהכא איך כתבו ליה רבנן בכרגא י"ל דכתבו ליה כדי שיתנו הצבור בעד הת"ח אבל הם היו פטורים לפרוע מכיסם אפילו יהיו עשירים:

9. מנחם משיב נפש

והור"מ סי' קס"ג וק"ל למ"ד פטור מסוגיא דהכא האיך כתבו ליה רבנן בכרגא וי"ל דכתבו ליה כדי שיתנו הצבור בעד הת"ח אבל הם פטורים לפרוע מכיסם אפילו יהיו עשירים כמ"ש התוס' ודוק. כפות תמרים. **מאי** כן יתן לידידו אלו נשותיהן של ת"ח וכו'. קשה היכא רמיזא נשותיהם וגם היכא רמיזא דזוכות לעה"ב וי"ל דאם הפסוק כפשוטו דיתן לידידו דהיינו הצדיק שיתן לו שינה מאי רבותא והלא שינה לצדיקים רע להם ורע לעולם ותו לידיד הל"ל מאי לידידו ותו דתיבת שנה כתיב באל"ף וחסר יו"ד והל"ל שינה ולכן דרש מקרא ומסורת דמכתיב חסר יו"ד ובאל"ף במקום ה"א הוא בגימטריא אשה במ"ק והוי כאלו קאמר כן יתן לאשה המנדדת ומה יתן לה שינה ודריש שינה כמקראו ושינה ר"ל עוה"ב דכן פטירת הצדיקים ההולכים לעוה"ב כדאמרינן כדדמך ר' פלוני שפטירתו הוא כאיש שהוא ישן ר"ל שהלך אל המנוחה ואל הנחלה וכוונת הכתוב הוא כך שוא לכם משכימי קום שהם עכו"ם דמשכימים לבתי ע"ז שלהם והם אוכלי לחם העצבים היינו ע"ז שהם העצבים כדכתיב עצביהם וכל מעלתם אינם אלא בעוה"ז שיש להם לחם ופרנסה בריוח אמנם הקב"ה כן יתן למנדד שינה מעיניו יתן לו העוה"ב דרמוז

בשינה וזהו לנשותיהם של ת"ח בשכר שמנדדת שינה מעיניהם להמתין לבעליהן כ"ש הת"ח עצמן דעין לא ראתה שכרם וזאת הסניגוריא לימד גבריאל דהאיך הגונים העכו"ם להיות החכמים מסורים בידם והלא הכתוב מגנה אותם שהם אוכלי לחם העצבים דאין להם אלא משען לחם בעוה"ז שהם עע"ז משא"כ ישראל דמעלתם רמה דכן יתן הקב"ה למנדדות שינה דיזכו לעוה"ב והם נשותיהם של ת"ח דיזכו לעוה"ב וא"כ האיך יהיו מסורים ביד העכו"ם. זה נ"ל בישוב מאמר זה ועיין מ"ש הר"ף ודוק. כפות תמרים.

10. ספר החיים - חלק חיים טובים:

האשה היא יסוד גדול אל התורה. והמצוה הראשונה שנצטוו בה אדם הראשון, לפי שהיתה בלי ידיעת חוה אשתו, על כן נכשל בה אדם. ולכך ראתה חכמת אלקים ליטול רשות מן הנשים תחלה במתן תורה, שנאמר "כה תאמר לבית יעקב - אלו הנשים" ואחר כך "ותגיד לבני ישראל" כדי שלא יכשל בה

11. אגרת התשובה לרבנו יונה

נא) כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל. בשעה שנתנה תורה, נצטוה משה רבנו, עליו השלום, לומר תחלה לבית יעקב, והן הנשים, שיאמר להן ראשי פרקים ודברים קצרים שהן משיגות להבין. ולמה נצטוה לדבר עם הנשים תחלה? מפני שהן שולחות בניהן לבית הספר, ומשימות עיניהן על בניהם שיתעסקו בתורה, ומרחמות עליהם בבואם מבית הספר, ומושכות לבם בדברים טובים שיהא חפצם בתורה, ושומרות אותם שלא יבטלו מן התורה, ומלמדות אותם יראת חטא בילדותם, שנאמר, חנך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה; ונמצא על פי הדברים האלה, כי הנשים הצנועות מסבבות התורה והיראה:

12. תוספות ישנים מסכת יומא דף עז עמוד א

ודילמא משתיה. צריך עיון דא"כ לא הוי מים קרים על נפש עיפה כמו עיף דדוד דהתם ליכא לפרושי דילמא משתיה דהא כתיב וצמא ומסתמא בחד גוונא נינהו:

13. תוספות ישנים מסכת יומא דף עז עמוד א

שלא יבואו רגליך לידי יחוף. כהולכי גולה דגולים הולכים יחפים לגמרי

14. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף עז עמוד ב

שעינה מביאות אחרות. [1] יש שפירשו שבא עליה שלא כדרכה אבל תשמיש כדרכה אינו עינוי, [2] ורש"י ז"ל פירש מלשון עינוי הדין כי אחר ששכב עמה והבעיר בה יצר הרע היתה מתאוה לו ולא בא עליה בימים שעמדה עמו, והראשון יותר נכון, וא"ת ודילמא עינוי דהכא בביאה שלא כדרכה, הא ליתא דמסתמא לא משתעי קרא דיוה"כ בביאה שלא כדרכה דלא שכיחא, וכל משא ומתן שבשמועה זו אינה אלא להגדיל תורה ולהאדיר דהא איסור תשמיש המטה אינו אלא מדרבנו וקרא אסמכתא בעלמא.

15. ספר איזהו מקומן

ובהגהות מים חיים הקשה על פירוש זה, דהלא בקידושין כב: אמרו על ביאה שלא כדרכה "מאן לימא לן דלאו הנאה אית להו לתרווייהו". ועי' מה שציין בגלהש"ס בקידושין שם.

16. שערים מצויינים בהלכה

כדרכה, והקשה ע"ז כו' עי"ש. ומשמע לפירושם דשלא כדרכה אינה נהנית ועינוי היא לה. ועי' בגמרא סנהדרין (נח:): בן נח שבא על אשת חבירו שלא כדרכה פטור, דכתיב (בראשית ב-כד) "ודבק באשתו" ולא באשת חבירו, ופרש"י ובשלא כדרכה מתוך שאינה נהנית אינה נדבקת עמו. ובהגהות הגרע"א (שם) ציין לגמרא קידושין (כב:): מאן לימא לן דלאו הנאה אית להו לתרווייהו, ומשמע מזה דהגמרא מסופק בזה. ובתוס' לקמן (פב:): כתבו דקצת הנאה יש לה. וכ"כ רש"י במס' סנהדרין (נה. ד"ה מתקיף ר"פ) דאין לה הנאה מרובה, ומשמע דמקצת הנאה יש לה. ולפ"ז קשיא מרש"י שם (נח:): שכתב דאינה נהנית. וי"ל דכיון שאינה נהנית כדרך בני"א וכמו שנהנה הוא, לכן אינה נדבקת עמו ופטור.

17. הר"ן על הרי"ף מסכת יומא דף א עמוד א

יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וכו'. מפרש בגמ' דכל הני איקרי עינוי וגבי יום הכפורים חמשה ענויים כתיבי והני חמשה הוי דשתיה בכלל אכילה ומפרשינן בגמרא דכי קתני אסור דמשמע דאפילו באכילה איסורא הוא דאיכא אבל כרת ליכא אחצי שיעור קאי דהיינו באכילה פחות מכותבת ובשתיה פחות ממלא לוגמיו דהיינו שיעוריהו כמו שנכתוב לפנינו בס"ד אבל [1] האוכל ככותבת או השותה מלא לוגמיו כרת נמי מיחייב ובאידיך כולהו דהיינו רחיצה וסיכה ונעילת הסנדל ותשמיש המטה איסורא הוא דאיכא אבל כרת ליכא [2] ויש מי שאומר עוד דהני מדרבנן בעלמא הוא דאסירי ואף על גב דבגמרא מפקי להו מקראי אסמכתא בעלמא נינהו והיינו דמקילינן בהו ואמרי' המלך והכלה ירחצו את פניהם ותנן נמי והחיה תנעול את הסנדל ד"ר אליעזר וחכמים אוסרין ומדאסרי רבנן על כרחך בדליכא סכנה עסקינן ואי איסור נעילת הסנדל מדאורייתא היכי שרי ר' אליעזר ובגמרא נמי אמרינן /דף עז ב/ דמי שיש לו חטטים בראשו סך כדרכו ואינו חושש ומי שידינו מלוכלכות בטיט ובצואה רוחץ כדרכו ואינו חושש ואי סיכה ורחיצה דאורייתא נינהו היכי מקילינן בהו הכי אלא ודאי מדרבנן נינהו והיינו נמי דאמרינן בגמ' הני חמשה ענויין כנגד מי ומדאמרינן כנגד מי ולא אמרינן מנא לן משמע דמדרבנן נינהו ולא בעי אלא אם יש להם שום רמז מן התורה כך העלו בתוספות וקשיא לי מדתני בגמרא [דף עד א] אף על פי שאמרו אסור לא אמרו ענוש כרת אלא על האוכל ועל השותה ועושה מלאכה בלבד ואם איתא דהני ענויי אחריני מדרבנן בעלמא נינהו היכי שייך למימר בהו ולא אמרו ענוש כרת דהא אפי' איסורא דאורייתא נמי ליכא לפיכך היה נראה לי דכולהו מדאורייתא נינהו אלא דכיון דלאו בכלל ענויי דכתיבי בקרא בהדיא באורייתא נינהו אלא מרבויה דשבתון אתו וכדאיתא בגמרא קילי טפי ומסרן הכתוב לחכמים והן הקלו בהן כפי מה שראו והתירו כל שאינו נעשה לתענוג וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות שביית עשור דכולהו מדאורייתא נינהו אלא דלא מיחזורא לי הא דתניא לקמן [דף עח ב] התינוקות מותרין בכולן חוץ מנעילת הסנדל ומוכה בגמ' דמותרין בכולן דקאמר היינו דמותר לגדולים לרוחצן ולסוכן וכמו שנפרש עלה דההיא בס"ד והא הני ודאי לתענוג עבדי להו ואי מנעינן הני מנייהו חד יומא לא מסתכני ואי מדאורייתא היכי שרי והא כתיב לא תאכלום וקרי ביה לא תאכלום להזהיר גדולים על הקטנים ועוד מדפסיק ותני התינוקות מותרין ולא אשכחינן בשום דוכתא חינוך בהני כדאשכחן בתענית משמע שעד שהגיעו לפרקן מותרין בכולן ואפילו על ידי גדולים ובשלמא אי דרבנן נינהו שפיר שכל שהוא לצרכו של תינוק אף על פי שהגיע לחינוך מאכילין אותו איסור מדרבנן ואפילו בידים וכדמוכה בפרק יוצא דופן (דף מו ב) גבי קטנה שנדרה בעלה מפר לה וכמו שכתבתי בפרק בתרא דר"ה בס"ד אלא אי אמרת מדאורייתא נינהו היכי שרי:

18. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף עז עמוד ב

ת"ר אסור לרחוץ וכו', ואם היה מלוכלך וכו', אסור לסוך מקצת וכו', ואם היה חולה. הנה מלשון הברייתא נמי מדוייק מה שנתבאר לעיל דלעולם ברחיצה לא נאסר אלא רחיצה לשם תענוג, ומשו"ה להעברת לכלוך הותר רחיצה, משא"כ לשון הברייתא בסיכה דמותר לסוך רק במקום חולי ואפשר דבסיכה לא שייך כ"כ גוונא דלכלוך, אבל בפשטות מדוייק מכאן דסיכה שאני מרחיצה וסיכה אסרו גם כשאינו לשם תענוג אלא לצורך אחר, כיון דיש בה תענוג, וכמו שנתבאר לעיל בשם הירושלמי, ודין זה לכו"ע אינו אלא מדרבנן, ובמקום חולי לא גזרו רבנן, ובמקום חטטין בראשו צ"ל דאין כאן כלל תענוג במציאות.

19. מנחם משיב נפש

הזוהמא ע"י רחיצה והוא רוצה להעבירה ע"י סיכה ה"ל סיכה של תענוג ואסירא וכ"כ הרמב"ם ספ"ג מה' שביתת עשור אסור לסוך מקצת וכו' וכתב הה"מ ובירושלמי סיכה בין של תענוג וכו' ויראה דסיכה שאינה של תענוג הוי להעביר את הזוהמא וכן מתבאר מדברי טא"ח סי' תרי"ד ה"ל אבל בלא חולי אפילו אינו סך לתענוג אלא להעביר הזוהמא אסור ע"ש. כפות תמרים.

אסור לסוך מקצת גופו וכו'. משמע דאפילו סיכה שאינה של תענוג כגון להעביר את הזוהמא אסור ביוה"כ דלא אשכח גוונא דהיתרא אלא בחולה וכו' וקשה דמ"ש גבי רחיצה שרי שאינה של תענוג כגון אם היה מלוכלך בטיט או צואה דאמרינן רוחץ כדרכו ואינו חושש ואלו גבי סיכה לא שרינן שישך להעביר הזוהמא וי"ל דכיון דיכול להעביר

20. ספר איזהו מקומן

ת"ר אסור לרחוץ מקצת גופו ככל גופו:

א] הא דלא נקטה הברייתא בפשיטות דאסור לרחוץ וממילא ידענו דאפילו מקצת גופו, לפי שבפ"ק דתענית מבואר שבשאר תעניות מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו, קמ"ל הכא דביוהכ"פ אסור אפילו מקצת גופו - תוס' יוהכ"פ.

ב] בסוגיין מבואר דאיסור רחיצה הוא אפילו בצונן, שהרי לא התירו לקמן לעבור בנהר אלא לצורך הקבלת פני רבו וכדו', וצ"ע מאי שנא מדאיתא בתענית יג. דבתענית ציבור כל שהוא משום תענוג בחמין אסור ובצונן מותר.

ומחלק הר"ן דביוהכ"פ איסורו מן התורה וחמיר טפי משאר תעניות ציבור. אלא שהר"ן לשיטתו דשאר עינויין ביוהכ"פ שאינן אכילה ושתיה הוו נמי מדאורייתא [עי' בדברינו במתני' עג:] אך רוב הראשונים סברי דרחיצה ושאר עינויין הוו מדרבנן גרידא, והדרא קושיא.

וכתב הב"ח (רי"ש סי' תרי"ג) דגדר איסור רחיצה ביוהכ"פ הוא אף שאינה של תענוג, וכל שאינו לצורך כגון חולה או להדיח הלכלוך שעליו אסור ואפילו בצונן שאינו מתענג בו, משא"כ שאר תעניות שאסרו רק רחיצה של תענוג.

ברם יעוי' בתוס' לעיל ענ. (סוד"ה דמנן) וכן בתוס' לקמן פת. (ד"ה אי דללי) שנקטו דלא אסרו ביוהכ"פ אלא רחיצה של תענוג.

ורבינו מנוח (שנימט עשור ג. א.) תירץ דעיקר קרא דמיניה נפקא איסור רחיצה (לעיל ע"א) בצונן משתעי, דכתיב "מים קרים על נפש עיפה".

21. ספר איזהו מקומן

אסור לסוך וכי' ואם היה חולה או שהיו לו חטטין בראשו סך כדרכו ואינו חושש:

א] הר"ן כתב דדוקא לצורך חולי שרי אבל שאר סיכה אף שאינה של תענוג אסורה, ואזיל לשיטתו דס"ל דאף רחיצה שאינה של תענוג אסורה דאיסורן מדאורייתא כמש"כ לעיל (ד"ה ת"ר-אות ז'). והביא הר"ן דכן איתא בירושלמי. וכן פסק הרמב"ם (שנימט עשור ג. ט.), ועי"ש בלח"מ.

אולם בתוס' עז. (סוד"ה דמנן, וכן ע"ס נד"ה מנין) מבואר דסברי דאסור רק סיכה של תענוג כשם שאסרו רק רחיצה של תענוג. וכתב מרומי שדה (עז.) דתוס' סברי דתלמודא

דידן פליגי אירושלמי, ומשמע להו הכי מסוגיא דהכא דחטטין. וע"ע שיח יצחק (ד"ה אסור לסוך).

ולענין הלכה - פסקו הטור ושו"ע (רי"ש סי' תרי"ד) כדברי הר"ן. אמנם לסמ"ג היה גירסא בירושלמי איפכא דסיכה שאינה של תענוג שרי, אך פירש כונת הירושלמי דהאי דשרי הוא כגון לחולה או למי שיש לו חטטין - עי' בב"י ובב"ח ריש סי' תרי"ד.

22. שערים מצויינים בהלכה

רוחץ כדרכו ואינו חושש. וכן להלן בענין סיכה קאמר סך כדרכו ואינו חושש. ויש לדקדק בלשון "ואינו חושש" דנראה כמיותר, ודי שאומר רוחץ כדרכו, סך כדרכו. ונראה משום דלפעמים ע"י שרוחץ מקום המלוכלך, יתרחץ גם המקום שאינו מלוכלך, לכן אמר ואינו חושש, משום דלא הוי פסיק רישא ואינו מתכוין כדאמרינן במס' פסחים (כה:): לא אפשר ולא מתכוין כו"ע לא פליגי דשרי, וע"י שם בתוס'. וע"י בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' אלף קיב) דכל שאינו מתכוין להנאת רחיצה, אפילו אין בו כי אם משום "הכון לקראת ה"א", מותרת.

23. תוספות ישנים מסכת יומא דף עז עמוד ב

סך כדרכו ואינו חושש. כיון שיש בו רפואה קצת כדתנן בפרק שמונה שרצים (דף קיא א) החושש במתניו לא יסוך בהן יין וחומץ אבל סך הוא את השמן מיהו משום שחיקת סממנין ליכא למיגזר מידי.

24. המאירי על מסכת יומא דף עז/ב

ואין אוסרים לו סיכה מחשש שחיקת סממנין שהדברים אמורים בשמנים שאף הבריאים דרכם לסוך בהם שמותר לסוך בהם אף בשבת כמו שהתבאר במקומו:

25. רש"ש מסכת יומא דף עז עמוד ב

גמרא אסור לסוך כו' ואם היה חולה כו' סך כדרכו ואינו חושש. והא דלא אסור משום שחיקת סממנים ככל הרפואות דבשלמא בשבת שרי שכן דרך לסוך ולא מוכחא מילתא אבל ביוה"כ הרי סיכה אסורה. וצ"ל כדרבא בשבת (קיא) הואיל דבשבת שרי ביוה"כ נמי שרי. ולפ"ז דמוכח דאמרי' הואיל מתורץ קושיית התוס' שם ד"ה לא ס"ד:

26. ספר איזהו מקומן

הידיים עדיף לרחוץ ב' ידיו, והיינו לפירוש"י דשמאי לא רצה להאכיל משום איסור רחיצה. ברם יעוי' בנמוקי מהרא"י (הוצא נספר הליקוטיס עהר"מ שניתת עשור ג. נ.) דבתוספתא סוף יומא מבואר דשמאי לא רצה להאכיל התינוק משום איסור ספיה לקטן, וזהו דגזרו עליו להאכילו אפילו בשתי ידים, ולא מיירי באיסור רחיצה כלל, ואגב דמיירי הש"ס בהיתור רחיצה לתינוק משום שיבתא הביא נמי הך דהאכלה לתינוק משום ספיית איסור, ואב"י דקאמר 'משום שיבתא' חוזר לדלעיל.

אמרו עליו על שמאי הזקן שלא רצה להאכיל בידו אחת וגזרו עליו להאכיל בשתי ידים - צ"ע מדוע גזרו עליו שירחץ בחינם ידו השניה, דלהאכיל תינוק די בידו אחת, וצ"ל דמשום רוח רעה השורה על

27. שפת אמת מסכת יומא דף עז עמוד ב

בגמ' אמרו עליו על שמאי הזקן שלא רצה להאכיל בידו אחת וגזרו עליו להאכיל בשתי ידים קשה טובא כיון דאסור להדיח שתי ידיו איך גזרו עליו בזה, וגם קשה מ"ט דשמאי דלא חשש לחשש סכנה [ולא רצה אפי' להדיח

יד אחת], לכן נ"ל דמילתא אחריתי היא ולא משום רחיצה, דשמאי החמיר אפי' כשהיו ידיו רחוצות כגון שהי' מלוכלך ורחץ אותם או לר"ת שהי' בבקר מיד אחר שרחץ ידיו מ"מ לא רצה להאכיל אפי' ביד אחת מטעם דילמא אתי למיכל כמו שפלפלו הראשונים בזה [עי' בב"י (סי' תרט"ז) בשם תה"ד ובד"מ (סי' תרי"ב) בשם מהרי"ל], וחכמים ס"ל דליכא למיחש להכי וגזרו עליו להאכיל בשתי ידים כשהיו רחוצות, [והא דאמרי' משום שיבתא קאי ארישא דברייתא לפרש טעמא דרשב"ג]:

28. תוספות מסכת יומא דף עז עמוד ב

משום שיבתא – [1] פרש"י רוח רעה השורה על הידים שלא נטלן שחרית [2] ור"ת מפרש דבלא נתינת פת לתינוק מותר ליטול ידיו שחרית ביום הכפורים דלא גרע ממלוכלכות בטיט ובצואה דאמרינן שרוחץ כדרכו ואינו חושש ואין לך מלוכלך בטיט ובצואה יותר מזה שלא נטל ידיו שחרית שאינו רשאי ליגע לפיו ולחוטמו ולאזניו ולעיניו כדאמר בפרק שמונה שרצים (שבת דף קח:): יד לפה תקציץ וכו' משום בת מלך ושיבתא דהכא ענין אחר הואי ששורה על האוכל כשבא ליתן פת לתינוק בן ד' וה' שנים וחונקתו אם לא נטל ידיו באותה שעה אף על פי שכבר נטלן שחרית ומה שהעולם אין נזהרין עכשיו בזה לפי שאין אותה רוח רעה שורה באלו המלכיות כמו שאין נזהרין על הגילוי ועל הזוגות.

29. ספר איזהו מקומן

[ב] מדברי הראשונים הנ"ל מבואר שמותו ליטול ידים שחרית ביוהכ"פ משום רוח רעה, אך מפירש"י שהתיר רק לצורך להאכיל לקטן, מבואר דסתם ליטול ידיו שחרית משום רוח רעה אסור ולא דמי ללכלוך דטיט וצואה. ובהערה (90) לריטב"א כתב דכן נראה גם דעת הריטב"א.

30. שערים מצויינים בהלכה

בזמנינו, וגם יש חרם מקדמונים שלא להשתמש בהם דנשתנו הטבעים. וכן מפורש בתוס' במס' מו"ק (יא.) דהרפואות בש"ס אינן טובות בזה"ז. וכ"כ בשו"ע (אהע"ז סי' קנו ס"ד) דנשתנה הטבע בכמה דברים. ובתוס' במס' חולין (מז.) כתבו, דאפילו בבעלי חיים נשתנו האברים הפנימים ממה שהיה בזמן הגמרא. וע"ע מה שכתבנו במס' שבת (סו. ד"ה אמר) ובמס' ע"ז (כד. ד"ה פרה). ובתשו' הרדב"ז (ח"ג סי' תה) כתב, דאין יכולין לקסום ולכשף, דבטלו כחות הטומאה, והארכנו מזה בסנהדרין (סז: ד"ה אצבע), ויה"ר שיעביר רוח הטומאה במהרה.

משום שיבתא. פרש"י רוח רעה השורה על הידים שלא נטלן שחרית. וכן איתא בזוה"ק (פ' וישב). אבל התוס' כתבו דאין אותה רוח רעה שורה במדינתנו, ולכן אין נזהרין בזה כו'. ועי' בתוס' ישנים, ובהגהות הגרע"א. ועי' מש"כ בשמ"ב (ח"א סי' ב סק"ד). וכתב בים של שלמה (חולין פ"ח) דכמו כן אין הרפואות שבזמן התלמוד מועיל

31. ספר איזהו מקומן

ועי' פתחי תשובה (יו"ד סי' קטו. ב.) דהשל"ה כתב דמ"מ שומר נפשו ירחק מזה, וכן הגר"א היה נזהר מאד בזה.

עיין מראה מקום 39- תפארת ישראל-בועז- פרק א

32. שערים מצויינים בהלכה

עובר עד צוארו במים. ואע"ג דהבגדים נשרו במים, כתוב בתו"י דלא אמרינן בזה שרייתו זהו כיבוסו, משום דשרייה זו אינו דרך נקיון וליבון, ואינו מתכוין לצורך זה. וזה ראייה למה שכתבנו בשמ"ב קונ"א (שבת סי' פח ס"ק כב) דמותר להרטיב נייר לצורך נקוי גופו דאינו מתכוין לנקות הנייר, ואין כיבוס בנייר דאינו דרך נקיון וליבון, ובתוך רגע נמאסו, ומשום סחיטה נמי ליכא איסור דהא מיד נתלכלכו ונמאסו, ולפי"ז לא שייך סחיטה משום דישה, דהא הולך לאיבוד, ע"י בתוס' במס' כתובות (ו. ד"ה הא), ואפי' אי נימא דעדיין איכא חשש בזה מ"מ לא יהיה אלא מדרבנן, הרי הותר משום כבוד הבריות אפי' תרי דרבנן.

33. מנחם משיב נפש

איבעיא להו הרב אצל תלמיד מאי. איכא למידק מאי קא מיבעיא לי תפשוט מהברייתא דקתני להקביל פני רבו משמע דוקא הני דאל"כ לישמענין להקביל פני תלמיד דשרי כ"ש להקביל פני רבו וי"ל משום דאפשר לדחות ולומר דמאי דנקט רבו הוא לחדושא דל"ת דלהקביל רבו אסור דחיישינן דמפני כבוד רבו ומוראו ירחוק עצמו יפה כדי להקביל פני רבו קמ"ל דלא חיישינן וכ"ש דהרב יכול להקביל פני התלמיד או דילמא לעולם לא שרינן אלא תלמיד לרב משום דאיכא מצוה אבל הרב אצל תלמיד או אפילו בשוין אינו יכול לעבור ולא אפשריטא והא דתניא בתוספתא דהולך להקביל פני תלמידו כתבו הרא"ש והר"ן דלא סמכינן עלה דמשבשתא היא ודוק. כפות תמרים. ועיין בשיח יצחק מ"ש בזה ולבסוף מביא בשם הרב המאירי ז"ל וז"ל ואף הרב אצל תלמיד אע"פ שבגמרא נשאר בספק יראה שכל שמתכוין בו למצוה או לצד מוסר שמותר עכ"ל.

34. ספר איזהו מקומן

איבעיא להו הרב אצל תלמיד מאי:

א. כתב הרי"ף דבעיא זו לא איפשיטא הלכך אסור, וכ"כ הרא"ש (סי' ה').

והנה בתוספתא (פ"ד) איתא "ההולך להקביל פני רבו או פני תלמיד חכם" משמע לכאורה דכל ת"ח שרי, אך הביאו הרא"ש והרי"ף דהרי"ף גיאות כתב דמשבשתא היא ולא סמכינן עלה. ובעל העיטור פירש בה דפני רבו או פני ת"ח גדול ממנו קאמר.

ורבינו מנוח (שגימט עשור ג. ו.) כתב דבתוספתא מיירי בתלמיד הגון שחייב הרב לילך אצלו, עי"ש. והמג"א (מריג. ה.) דייק מלשון השו"ע דדוקא לצורך גדול ממנו שרי אבל בשוין אסור, ועי"ש מחצית השקל.

ב. הט"ז (מריג. ו.) תמה איך פסקו כולם להחמיר במידי דרבנן דקי"ל ספיקא לקולא [והוא כדעת רוב הראשונים דאיסור רחיצה מדרבנן בעלמא], ועוד תמה איך היא עדיף ההולך לשמור על פירותיו משום הפסד ממון מרב ההולך ללמוד עם תלמיד שהוא מצוה גדולה. וכתב לישב דהטעם שהחמירו משום דאפשר התלמיד לבוא אצל הרב, ומשום כך מחדש דאם א"א לתלמיד לבוא מותר לרבו לילך אצלו, ודלא כלבוש שאסר משום לא פלוג רבנן.

ג. זה לשון המאירי "ואף רב אצל התלמיד אע"פ ששבגמ' נשאר בספק, יראה שכל שמתכוין בה למצוה או לצד מוסר שמותר, ולא עוד אלא אף במקום שאין שם צד מצוה, אחר שהדבר ידוע שאין שם כונת הנאה ויש חשש פסידא מותר, והוא שהתירו לשומרי פירות לעבור במים עד צוארם" עכ"ל.

35. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף עז עמוד ב

שומרי פירות עוברין עד צוארן ואינם חוששין. פי' דאע"ג דבעלמא לא דחינן איסורא דרבנן משום ממונא שאני הכא דכיון דאין איסור זה אלא משום הנאה וזה עובר דרך מלבוש ואינו מכיון ליהנות מוכחא מילתא דלאו להנאה עביד.

36. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף עז עמוד ב

ובלבד שלא יוציא ידיו מתחת שפת חלוקו. פירש רש"י ז"ל שלא יגביה שולי חלוקו על זרועו שאינו נראה כמלבוש אלא כנושא על כתפו ואמר מר היוצא בטלית מקופלת בשבת חייב חטאת עכ"ל, ולפ"ז אפילו ההולך חוץ לנהר אסור להוציא ידו מתחת שפת חלוקו משום משוי והכא נקט לה תלמודא משום דאורחא למעבד הכי בחול, ובתוספות פירשו שאין הטעם אלא שלא יראה כמי שמתהנה מן המים וגם שיהא זכור שלא יבא לידי סחיטה כלל, ואעפ"כ ראוי לחוש לדברי רש"י ז"ל.

37. ספר בנייהו בן יהודע על יומא דף עז/ב

נמצא חמש חלוקות יהיה במים ההם קרני חגבים וחוט של שתי וחוט של ערב ופך קטן ונחל רמז להשגתם בתורה שנקראת מים בארבעה חלקים של פ'שט ר'מז ד'רש ס'וד וגם בפלפול שנאמר בו קודשא בריך הוא חדי בפלפולא שאינו יוצא ממנו נפקותא להלכתא. גם רמז לחלק החמשי שהוא פנימיות הסוד שכתב רבינו מורנו הרב חיים ויטל ז"ל בביאור ברייתא דכל העוסק בתורה לשמה [אבות פ"ו] שהוא לשם חמשה חלקים עיין שם. ולכן מים הם מספר חמשה פעמים חי כנגד חמשה חלקים הנזכרים שהם עץ חיים וראשי תיבות חמשה חלוקות הנזכרות שפ"ע ח"ן שהוא ראשי תיבות שתי פך ערב חגבים נחל כי בתורה כתיב [משלי ה' י"ט] אילת אהבים ויעלת חן וכן אמר [שם א' ט'] כי לוית חן הם לראשיך:

מעין היוצא מבית קדשי הקדשים בתחילה
 דומה לקרני חגבים וכו' נעשה כחוט
 של שתי וכו' - בפירוש עיון יעקב על ע"י
 כתב שבא לרמז על גאולה האחרונה,
 שהישועה תבוא מעט מעט עד שתגבר כנחל
 שוטר, ואז מלאך המות לא יוכל יותר לעבור
 ויקרים בלע המות לנצח.

39. תפארת ישראל-בועז-פרק א

פ"א (א) ובמגילת סתרים שלי כתנתי שיש צוה ג' חילוקים (א)
 כל דבר שידוע שהוא מותר מן התורה, ואפ"ה אסרוהו
 משום סיג שלא יבוא לאיסור דאורייתא. כגון בשר טוף שאסרוהו בחלב,
 משום סיג שלא יבוא להתיר גם בשר בהמה בחלב. וכ"כ סתם יינס,
 שנאסר משום סיג בנותיהן. וכ"כ אסרו לעשות מלאכה צע"פ מחלות
 ולמעלה, לסיג שיתבטל מלעשות הפסח, והאידנא ליכא פסח [מג"א הס"ח]
 וכ"כ יו"ט שני [צ"ה ד"ד ז'] אע"ג דהאידנא בקאיין בקביע דירחא,
 ורחוק הדבר שישכח כל הדור הקביעות, אפ"ה מדנאסר משום סיג שלא
 יבוא לאיסור דאורייתא כשישכחו הקביעות, להכי בכל כה"ג אפילו הב"ד
 האחרון גדול מהראשון אינן יכולים לבטל תקנת הראשונים [רמב"ם פ"ב
 מומרים]. (ב) כל דבר שתיקנו הב"ד תקנה. כגון שתקנו שתוך מהלך
 יום סביב לירושלים יעלו פירות מע"ש ממש לירושלים [כצ"ה ד"ה א'].
 וכ"כ הלל שתיקן פרוזבל [גיטין דל"ו ז']. וכ"כ מה שתיקנו צ"ש וב"ה
 שלא לחרוש בערב שביעית מערבת ואילך [מ"ק ד"ג ז']. בכל כה"ג דוקא
 כשהב"ד האחרון גדול מהראשון בחכמה וגם בזמנין חכמי הדור, יכולים
 לבטל תקנת הראשונים. (ג) הולס כל שנאסר רק מטעם חשש, כגון
 שאסרו בזמן תכלת, נינית בטלית פשתן, מחשש שיתכבה זה צלילה [מנחות
 ד"ז ע"ב], והאידנא ליכא תכלת. וכ"כ אסרו משקין מגולין, מחשש
 ששתה מהן נחש [ע"ז ד"ל] והאידנא אין נחשים מזויין [כ"ד קט"ז]. וכ"כ
 אסרו משי עם נמר. מחשש שיתחלף לו משי בפשתן [כלאים פ"ט מ"ב],
 והאידנא הכל בקיאיין במשי [כ"ד הנ"ח]. וכ"כ אין מספקין ואין מרקדין
 בשבת ויו"ט מחשש שמא יתקן כלי שיר [צ"ה דל"ו ז'], והאידנא אין
 בקיאיין בכלי שיר [א"ח של"ט ס"ג]. בכל כה"ג בפסק הטעם שבעבור
 אסרו ואינו מצוי אופן האיסור, או אפילו צ"ד קטן יכול לבטל דברי צ"ד
 הגדול הקדום. והחילוק בין סיג לחשש הוא, סיג היינו שלא יעבור
 צמוד, וחשש היינו שחששו שיחטא בשוגג. ויו"ט שני שחשבוהו בכלל
 סיג, אע"ג דאש גם ישכחו הקביעות לא יעברו עכ"פ צמוד. אפ"ה לא
 דמי לבטות לילה ומשי הנ"ל, דהך היינו שידמה בעיניו להיתר גמור ויעבור
 בשוגג. משא"כ יו"ט שני היישינן שכשישכח סיד העיבור וידע שיש כאן
 ספק איסור דאורייתא ואעפ"כ יעשה מלאכה. וחלב של עכו"ם אף שג"כ
 לא נאסר רק מטעם חשש חלב טמא, והאידנא אין חלב טמא מצוי [כ"ד
 קט"ז]. צ"ל דהתם ר"ל דאינו מצוי כל כך למחשב מחאה על מחאה ככל
 ספק השקול, אבל עכ"פ נחשב מיעוט המצוי טפי מנחשים בזה"ז וכדומה.
 וכן שמעתי שרגילין לעשות כן לחזירה שמהו ילדיה [ועי' רמג"א
 תר"ץ סקב"ב]: